

А. І. Палюх

Навчально-науковий інститут права та психології
 Національного університету "Львівська політехніка",
 асист. кафедри кримінального права і процесу

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА В ДОКАЗУВАННІ ПРИ ПОВІДОМЛЕННІ ПРО ПІДОЗРУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

© Палюх А. І., 2016

На підставі аналізу чинного законодавства, спеціальної літератури, прокурорської практики розглянуто проблемні моменти участі прокурора в доказуванні у разі повідомлення про підозру під час досудового розслідування. Визначено достатність доказів для повідомлення про підозру як таку сукупність доказів, яка приводить прокурора (слідчого) до однозначного висновку про вчинення кримінального правопорушення певною особою за відсутності обставин, що виключають кримінальну відповідальність, а також можуть спричинити звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Ключові слова: прокурор, доказування, повідомлення про підозру, достатність доказів.

А. И. Палюх

УЧАСТИЕ ПРОКУРОРА В ДОКАЗЫВАНИИ ПРИ СООБЩЕНИИ О ПОДОЗРЕНИИ В ХОДЕ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ

На основании анализа действующего законодательства, специальной литературы, прокурорской практики рассмотрены проблемные моменты участия прокурора в доказывании при сообщении о подозрении в ходе досудебного расследования. Определено достаточность доказательств для сообщения о подозрении как такую совокупность доказательств, которая приводит прокурора (следователя) к однозначному выводу о совершении уголовного преступления определенным лицом при отсутствии обстоятельств, которые исключают уголовную ответственность, а также могут повлечь за собой освобождение от уголовной ответственности или наказания.

Ключевые слова: прокурор, доказывание, сообщение о подозрении, достаточность доказательств.

A. I. Paluch

PARTICIPATION OF THE PROSECUTOR IN PROVING WHEN REPORTING SUSPECTED IN THE COURSE OF PRE-TRIAL INVESTIGATION

The article based on the analysis of the current legislation, special literature, prosecutorial practices considered problematic moments of the prosecutor's participation in proving when reporting suspected in the course of pre-trial investigation. The author

determined the sufficiency of evidence for reports of suspected how such a body of evidence that leads the public prosecutor (investigator) to the unequivocal conclusion that a criminal offense by a particular person in the absence of circumstances that exclude criminal liability and may result in exemption from prosecution or punishment.

Key words: prosecutor, proving, reporting of suspicion, the sufficiency of evidence.

Постановка проблеми. Розглядаючи повідомлення про підозру як кримінальну процесуальну гарантію прав підозрюваного, тобто сукупність установлених законом правових норм, що забезпечують виконання завдань кримінального провадження й надають можливість суб'єктам кримінального процесу виконувати обов'язки та реалізовувати права, вважаємо, що повідомлення про підозру можливе тільки тоді, коли у кримінальному провадженні буде зібрана така сукупність доказів (достатня), яка дасть можливість прокурору чи слідчому зробити припущення або попередній висновок про причетність певної особи до конкретного кримінального правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інституту повідомлення про підозру досліджували такі вчені, як А. В. Андрейчук, О. В. Баганець, І. В. Басиста, Г. М. Гапотченко, В. Г. Гончаренко, В. О. Гринюк, І. Г. Івасюк, О. В. Іващенко, О. В. Капліна, Л. М. Лобойко, Т. В. Лукашкіна, В. Т. Маляренко, К. Г. Марченко, О. М. Овчаренко, М. А. Погорецький, В. А. Сербулов, Л. Д. Удалова, О. В. Фараон, В. І. Фаринник, М. Ю. Черкова, Л. В. Юрченко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте сьогодні залишилися не вирішеними деякі проблеми, які б дали чітку відповідь на питання про роль прокурора в доказуванні у разі повідомлення про підозру, а також проблема визначення достатності доказів для прийняття рішення прокурором про повідомлення підозри особі.

Виклад основного матеріалу. Обов'язкова наявність достатності доказів для повідомлення про підозру зумовлена приписами кримінального процесуального закону. Коли досить доказів, які вказують на вчинення злочину певною особою, прокурор повідомляє про підозру. Отже, відповідно до вказівок, прокурор, як процесуальний керівник досудового розслідування, для того щоб вчинити початкові дії щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності, повинен: 1) володіти доказами і 2) оцінити ці докази як достатні.

На момент повідомлення особі про підозру зібрані докази вже повинен оцінити прокурор з позиції допустимості, відносності, достовірності, а в їх сукупності з погляду достатності для прийняття законного та обґрунтованого рішення.

Під час розслідування кримінальних правопорушень необхідно знати, що доказувати. В ст. 91 КПК України передбачений загальний перелік обставин, які підлягають встановленню для закінчення досудового розслідування. Закон не вимагає, щоб до моменту повідомлення особі про підозру були встановлені усі перелічені обставини. Це впливає із ст. 277 КПК України, в якій безпосередньо визначено зміст повідомлення про підозру.

На момент повідомлення особі про підозру слідчий має зібрати достатньо доказів, які вказують на таке: 1) кримінальне правопорушення справді вчинене, дані про нього внесені до ЄРДР; учинене воно особою, стосовно якої вирішується питання щодо вручення їй повідомлення про підозру; 3) суспільно небезпечне діяння містить склад конкретного кримінального правопорушення [6, с. 696].

На нашу думку, до цього переліку обставин, які необхідно з'ясувати, слід додати з'ясування обставин, що виключають кримінальну відповідальність чи звільняють від неї.

Крім цього, пропонуємо виділити три випадки, коли до моменту повідомлення про підозру необхідно доказати обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання: а) коли обставини відповідають кваліфікуючим ознакам інкримінованого злочину (вчинення злочину повторно, вчинення злочину організованою групою тощо); б) якщо ці обставини мають значення для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності (запобігання винним

шкідливим наслідком вчиненого діяння, злочин не становить великої суспільної небезпеки, щиросердне каяття і ін.); в) якщо обставини в зазначених статтях Кримінального кодексу характеризують суб'єкта злочину.

Більшість авторів сходяться в правильності позиції про те що, комплекс обставин, які входять у предмет доказування, загалом стає відомим, коли закінчується досудове розслідування; повідомленням особі підозри розслідування у кримінальному провадженні не закінчується. Але оскільки цим процесуальним актом створюються передумови для наступної фази процесу доказування, викликаного розширенням суб'єктів доказування (підозрюваного, його захисника, законного представника), обставини, що включаються у формулювання обвинувачення на суді, становлять частину предмета доказування і встановлюються скоріше.

П. М. Давидов вказав на коло обставин, що визначають формулювання обвинувачення, яке повинно бути таким, щоб ці обставини відображали всі ознаки конкретного злочину [2, с. 204].

Виділена ним система обставин, що підлягають обов'язковому доказуванню, орієнтує на з'ясування обставин події вчиненого злочину з найбільшою повнотою і забезпечується достатністю доказів. Отже, комплекс обставин, що входять у формулювання підозри (обвинувачення), повинен дати відповіді на питання: хто підозрюється у вчиненому злочині, чи була подія злочину, у вчиненні якого підозрюється ця особа, місце, час, спосіб та інші обставини, що характеризують подія і відповідні ознаки цього злочину, чи містить діяння склад злочину і яким законом воно передбачене, чи вчинив це діяння підозрюваний, яка форма його вини, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують його винність, зокрема, обставини для визнання особи особливо небезпечним рецидивістом [2, с. 206]. Доповненням цього може бути і сукупність доказів, що встановлює індивідуальність обставин кожного конкретного кримінального провадження. Однак можна встановити обставини, з'ясування яких на момент висунення підозри має бути визнано обов'язковим у всіх випадках.

Отже, на момент повідомлення про підозру необхідно встановити такі обставини, які характеризують кожну зі сторін складу (складів) кримінального правопорушення і вказують на чотири основні його конструктивні юридичні елементи, а також дозволяють виявити інші фактичні обставини, що впливають на кваліфікацію.

Викладені позиції та положення ст. ст. 91, 276, 277 КПК України певною мірою свідчать, що для повідомлення особі про підозру необхідно зібрати докази, що встановлюють такі обставини вчиненого злочину, без наявності яких неможливо скласти законне й обґрунтоване повідомлення про підозру. Необхідний такий обсяг доказів, без якого неможливо прийняти правильне рішення про наявність (або відсутність) підстав для кримінального переслідування особи, викритої у вчиненні кримінального правопорушення.

У такому випадку виникає потреба у розгляді низки питань, пов'язаних з обставинами, що становлять предмет доказування.

Першими в сукупності взаємозалежних і певною мірою взаємообумовлених і доповнювальних доказів, за допомогою яких встановлюються обставини, що підлягають доказуванню, в п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК України вказані ті, які свідчать про те, що подія кримінального правопорушення, яке розслідується, сталася (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення).

Під час доказування необхідно встановити принципово важливі елементи: яким способом діяння вчинено (механізм вчинення кримінального правопорушення); коли в часі відбулася подія кримінального правопорушення; в якому місці; яка стадія реалізації злочинного наміру, оскільки ряд злочинів має продовжуваний, триваючий або складений склад.

Предметний аналіз сукупності доказів, що встановлює ознаки об'єктивної сторони злочину, закладений в кримінальному законі (діяння як дія або бездіяльність, його суспільно небезпечні наслідки і причинно-наслідковий зв'язок з ними, спосіб, місце, час, обстановка, знаряддя, сили і засоби вчинення злочину), переконливо підтверджує, що саме зовнішній акт поведінки особи утворюють підставу кримінальної відповідальності – факт вчинення діяння. Процесуальним виразом аналізу, результатом оцінки доказів є законна й обґрунтована підозра, висунута у встановленому порядку.

У цьому переліку важливе місце відводиться обставинам часу, місця і способу вчинення діяння. Мабуть, це закономірно, оскільки для розслідування кримінального провадження вони мають важливе процесуальне значення,

Звернула на це увагу Л. М. Карнєєва, зокрема, зауважила: “Законодавець не випадково пов’язує доведення наявності самого діяння (події) злочину з встановленням місця і часу його вчинення, оскільки, не встановивши ці обставини, іноді неможливо перевірити, наскільки заяви та повідомлення про вчинений злочин стали підставою до порушення справи, та відповідає дійсності” [5, с. 38].

Однак є й інший підхід до значущості для висунення підозри (обвинувачення) зазначених обставин. Наприклад, на думку П. В. Жогіна і Ф. Н. Фаткулліна, в предмет доказування у кожній кримінальній справі входить низка обставин, які не охоплюються змістом пред’явленого обвинувачення (повідомлення про підозру – авт.): умови та причини, що сприяли вчиненню злочину, обставини, що пом’якшують провину, і, крім того, в деяких випадках місце, спосіб, час і мотив злочинного діяння, його шкідливі наслідки, дані про особу обвинуваченого та інші фактори, що пом’якшують провину, якщо вони лежать за межами складу злочину. “Оскільки ці елементи предмета доказування не впливають на формулювання обвинувачення, вони (за всієї їх важливості) можуть встановлюватися після притягнення особи як обвинуваченого з урахуванням його пояснень” [3].

Але таке обмеження, на нашу думку, предмета доказування обставинами, які мають лише кримінально-правове значення, приводить в кінцевому рахунку до вилучення з нього, зокрема, важливих для кримінального провадження просторово-часових зв’язків.

Запереченням проти цієї позиції може слугувати й те, що, за словами Л. М. Карнєєвої, “час, місце, спосіб вчинення злочину є необхідними складовими частинами об’єктивної сторони злочину і правильно сформулювати обвинувачення, не встановивши ці обставини, досить важко” [4, с. 38].

Цілком очевидно і те, що відсутність доказів, що підтверджують встановлення місця і часу, у деяких випадках не тільки не дає змоги відповісти на питання, чи вчинено розслідуване діяння, а й встановити причетність до нього конкретної особи, тим більше в ситуації, коли виникає необхідність у перевірці заявленого алібі.

Підкреслюючи процесуальну значущість встановлення за деякими категоріях проваджень, місця і часу, Л. М. Карнєєва зазначила: “Якщо досліджуються дії неповнолітнього, визначення часу вчинення злочину в необхідних випадках дозволяє відповісти на питання, чи досягнула до цього моменту особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, віку, з якого вона настає” [4, с. 40].

Проте усвідомлення важливості цих обставин проявляється по-різному: і залежно від аналогії просторово-часових меж як характеристик будь-якої іншої події стосовно події злочину, і як об’єктивний критерій (умова), що вказує на територіальну ознаку підслідності, яка залежить від місця вчинення злочину, і як факультативні ознаки об’єктивної сторони у деяких складах злочинів (наприклад, у кримінальних провадженнях про хуліганство). З цього випливає, що доти, доки існують сумніви щодо того, чи сталась подія злочину, повідомлення особі про підозру не буде обґрунтованим.

Для прийняття рішення про повідомлення особі про підозру не менш важливим є питання про спосіб вчинення кримінального правопорушення. Часто тільки зібравши докази, що підтверджують, коли, де, яким способом і за яких обставин вчинено кримінальне правопорушення, прокурор, слідчий може правильно відповісти на питання: хто вчинив це діяння.

Сказане дозволяє зробити висновок про те, що такі обставини, як місце, час, спосіб підлягають обов’язковому встановленню, поряд з іншими обставинами, для повідомлення особі про підозру. Так, у способі полягає об’єктивне відображення намірів, задуму чого-небудь. Саме через спосіб як об’єктивну ознаку вчинення діяння можна робити висновки про суб’єктивну вину. Мабуть, не випадково спосіб іменується “дзеркальним відображенням провини”. Спосіб вчинення діяння дозволяє, наприклад, відокремити злочинне діяння від незлочинної дії. Звідси видається доцільною така рекомендація: для обґрунтованості підозри місце, час і спосіб вчинення діяння є обов’язковими, оскільки вони мають самостійне процесуальне значення, їх необхідно встановлювати в усіх кримінальних провадженнях.

Слід визнати обґрунтованою вказівку законодавця (ч. 1 п. 1 ст. 91 КПК України) на подію кримінального правопорушення, а не на склад, оскільки подію кримінального правопорушення

необхідно розглядати як діяння. А склад злочину являє собою умовну структуру діяння і складається з юридичних елементів або ознак, закріплених у законі. Тоді очевидно, що однією з підстав повідомлення особі про підозру є достатність доведених фактичних обставин об'єктивної сторони (вони зазначені в п.п. 1 і 4 ч. 1 ст. 91 КПК України), бо не доведена наявність події кримінального правопорушення є підставою для закриття кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України).

Перейдемо до аналізу доказів, які встановлюють обставини, що дають змогу охарактеризувати суб'єктивну складову кримінального правопорушення.

Найважливішим і невід'ємним елементом складу кримінального правопорушення є суб'єкт. Наявність доказів, що встановлюють суб'єкта кримінального правопорушення, – одна з передумов повідомлення особі про підозру, яка підлягає кримінальній відповідальності. При цьому важливі такі ознаки суб'єкта, як досягнення віку кримінальної відповідальності, його осудність. У ст. 485 КПК України до обставин, що підлягають встановленню, зараховано також вік неповнолітнього, число, місяць, рік народження, стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати для індивідуалізації відповідальності чи вибору заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і якою мірою міг керувати ними. Важливість доказування цієї обставини зумовлена тим, що відповідно до положень КПК України кримінальне переслідування осіб, які не досягли на момент вчинення суспільно небезпечного діяння віку, після досягнення якого, згідно із законом, можлива кримінальна відповідальність, підлягає закриттю за відсутністю в діянні складу злочину.

Не встановивши в деяких випадках такої ознаки суб'єкта, як осудність, слідчий не зможе відповісти на питання: чи могла особа усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій (бездіяльності) або керувати ними [7, с. 24–27].

У зв'язку з цим виникає важливе питання, що вимагає докладнішого розгляду: як саме в процесі доказування прокурор повинен співвіднести вивчення особи як суб'єкта кримінального правопорушення і як суб'єкта, за якого виникають процесуальні відносини у статусі підозрюваного. Інакше кажучи, в якій послідовності мають бути вирішені питання, що стосуються особи, яка притягається до кримінальної відповідальності (причетність до злочину, форма його вини, мотиви, цілі та інші кримінально-правові характеристики)? Така постановка питання впливає з того, що однією з вимог закону є встановлення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення як однієї з обов'язкових обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК України). Однак передусім необхідно встановити причетність певної особи до розслідуваного кримінального правопорушення. Якщо кримінальне провадження розпочато в умовах неочевидності (за так званим “фактом”), формування доказової бази щодо події та факту вчинення кримінального правопорушення певною особою зазвичай здійснюється паралельно.

Отже, для повідомлення особі про підозру важливою є сукупність доказів, що встановлюють обставини, пов'язані зі звинуваченнями певної особи у вчиненні конкретного злочину (п. 2 ч. 1 ст. 91 КПК України). На питання: хто вчинив злочин, з якою метою і які мотиви (спонукальні причини) злочинної поведінки, – з аналізу зібраних доказів до зазначеного моменту повинна впливати єдино можлива відповідь.

До зазначеного моменту розслідування кримінального провадження необхідна така сукупність доказів, що дозволяє встановити кримінально-правовий склад конкретного розслідуваного діяння і дати правильну його кваліфікацію. Саме зіставлення наявних даних про кримінальне правопорушення з юридичними ознаками складу кримінального правопорушення дає підстави зробити висновок про винне відношення до нього певної особи і її винуватість.

Отже, викладене дозволяє зробити висновок, що для обґрунтованого повідомлення про підозру повинна бути зібрана достатня сукупність доказів, що достовірно встановлює ті обставини, з-поміж яких підлягають доказуванню у кримінальному провадженні ті, без яких не можна визначити склад злочину, висунути підозру певній особі, винній у його вчиненні.

Як слушно зазначили автори [8, с. 130–131], подія злочину і винність конкретної особи у вчиненні злочину – найважливіші елементи предмета доказування, на встановлення яких насамперед повинні бути спрямовані зусилля прокурора, слідчого. Однак цього ще недостатньо. Необхідно виходити з того, що у ч. 1 ст. 91 КПК України також встановлено такі обставини, що виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження та звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Після виявлення кола обставин предмета доказування, які слугують підставами повідомлення особі про підозру, необхідний аналіз меж їх доказування для досягнення обґрунтованості такого повідомлення, тобто в з'ясуванні питання: яким має бути обсяг доказів?

У кожному разі під час повідомлення особі про підозру повинні бути встановлені всі ті обставини, які становлять основний зміст прийнятого рішення, без яких не можна сформулювати підозру (обвинувачення) певної особи у вчиненні конкретного кримінального правопорушення. Безперечно й те, що їх перелік для висунення підозр вузьчий, ніж той обсяг, який становить предмет доказування і необхідний для правильного вирішення кримінального провадження по суті. Вирішення ж питання про межі доказування цих обставин породжує серйозні розбіжності в теорії та значні труднощі в практичній діяльності.

Отже, щоб стало допустимим конкретну особу іменувати надалі у кримінальному провадженні, що розслідується, підозрюваним, необхідно визначити, чи є для цього достатні фактичні підстави і яка кримінально-правова кваліфікація вчиненого кримінального правопорушення. Отже, для прийняття рішення про повідомлення особі про підозру питання про достатність доказів має важливе практичне значення. Однак у законі прямої відповіді на нього немає, що видається не виправданим. На наш погляд, немає чіткого уявлення з цього питання і в теорії кримінального процесу.

Оскільки ст. 277 КПК України вимагає, щоб в повідомленні про підозру містились правова кваліфікація кримінального правопорушення та стислий виклад фактичних обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК України, необхідно пам'ятати, що зазначені обставини на момент повідомлення про підозру можуть бути встановлені з різною повнотою доведеності. Так, для повідомлення особі про підозру достатньо мати докази, що однозначно встановлюють подію кримінального правопорушення і винність особи. Що стосується обставин, що характеризують особу підозрюваного, а також характеру і розміру шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, то вони повинні бути встановлені тією мірою, в якій це достатньо для підтвердження факту злочинного діяння та інших обставин, зокрема передбачених нормами кримінального закону стосовно до певних кримінальних правопорушень. Крім того, необхідно встановити відсутність обставин, що виключають злочинність і караність діяння, а також зумовлюють звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Решта передбачених ст. 91 КПК України обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, а також сприяли вчиненню кримінального правопорушення, можуть бути з належною повнотою з'ясовані в ході подальшого розслідування. Також у процесі подальшого розслідування в повному обсязі встановлюють дані, що характеризують підозрюваного і розмір шкоди, заподіяної злочином.

Отже, для прийняття обґрунтованого рішення про повідомлення особі про підозру не вимагається максимальної повноти і всебічності встановлення всіх обставин кримінального правопорушення. Необхідну за п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України достатність доказів треба розуміти як таку їх кількість, яка приводить прокурора (слідчого) до однозначного висновку про вчинення кримінального правопорушення певною особою за відсутності обставин, що виключають кримінальну відповідальність, а також можуть спричинити звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Чинний закон (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України) містить вимогу про те, що прокурор повідомляє особі про підозру за наявності достатніх доказів, необхідних для обґрунтування підозри певної особи у вчиненні кримінального правопорушення. Оскільки саме достатні докази потрібні для складання відповідного процесуального акта, що відповідає вимозі законності, обґрунтованості й вмотивованості, можна припустити, що власне їх наявність у розпорядженні прокурора має вирішальне значення для моменту його складання.

М. В. Жогін і Ф. Н. Фаткуллін, вважаючи, що підставами притягнення особи до кримінальної відповідальності є докази, їх достатність визначали так: “Наявні в розпорядженні слідчого докази визнаються достатніми для притягнення особи ..., якщо ними встановлюються ті факти, з яких складається відповідний склад злочину, коло цих фактів більше від предмета доказування в цілому, в кожній справі він охоплює тільки обставини, що входять безпосередньо в саму конструкцію, вбачаємо в діях особи склад злочину” [3, с. 185].

Деякі автори продовжують відстоювати думку, згідно з якою для повідомлення про підозру (притягнення до кримінальної відповідальності) досить припущення про винність, а переконаність і впевненість необов'язкові, оскільки винність особи у вчиненні кримінального правопорушення встановлюється тільки вироком суду, що набрав законної сили [1, с. 11; 4, с. 84; 9, с. 300]. Найґрунтовніше ця позиція виражена у М. С. Строговича, який аргументував її так: “Безперечно, притягнення повинно бути обґрунтованим, має спиратися на доброякісні та перевірені докази ... підстава притягнення має міститись у зібраних у справі доказах. Але це тільки одна сторона питання. А інша – і не менш важлива – сторона цього ж питання полягає в тому, що, притягуючи особуі пред'являючи їй обвинувачення (підозру – авт.), прокурор (слідчий) тим самим зовсім не робить остаточного висновку про винність особи. Досудове слідство в момент пред'явлення обвинувачення (повідомлення про підозру – авт.) зовсім не закінчується, воно після цього продовжується ... прокурор, слідчий щодо вже притягнутого обвинуваченого зобов'язаний з'ясувати обставини, які не тільки викривають, але і виправдовують його, а саме слідство може закінчитися закриттям справи” [9, с. 300].

Л. М. Карнєєва зазначала, що “на етапі обвинувачення (підозри – авт.) правомірне досягнення імовірнісного висновку”, і розвиває положення далі, уточнюючи: “Вимога обґрунтованості пред'явленого обвинувачення визначає необхідність досягнення високого ступеня ймовірності, а на високому ступені ймовірності, що наближається до одиниці, ймовірність переходить у достовірність” [4, с. 81].

Видається, що відсутність у главі 22 КПК вимоги про обґрунтоване повідомлення особі про підозру не відповідає положенню про те, що доказів для повідомлення про підозру буде достатньо тоді, коли вони у своїй сукупності підтверджують винність особи і виключають будь-яке припущення про винного стосовно когось іншого до розслідуваного діяння. Таке формулювання “доказів не повинно бути ні багато, ні мало, а саме достатньо” потребує виключення всякого іншого тлумачення про винність особи, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності.

Якщо у прокурора є реальні підстави припускати, що існують якісь обставини, що можуть похитнути сформоване в нього переконання, то він зобов'язаний утриматися від повідомлення особі про підозру і продовжувати розслідування, поки це припущення не буде перевірено. Прокурор, приймаючи рішення про повідомлення особі підозри, повинен виходити з того, що з наявної сукупності доказів впливає один і тільки один висновок: злочин вчинила притягувана особа.

Однак оцінка доказів прокурором до моменту повідомлення особі про підозру проводиться не для того, щоб остаточно вирішити питання про винність особи, а щоб визначити, чи достатньо доказів для висунення особі підозри, чи досліджені всі можливі версії, чи виключено за наявними матеріалами будь-яке інше пояснення обставин.

Далі зазначимо, що знання обставин кримінального провадження, забезпечене достатньою сукупністю доказів, не повинно залишати місця для сумнівів у правомірності прийнятого рішення. У процесі збирання, перевірки й оцінки доказів прокурор пізнає обставини вчиненого кримінального правопорушення. Однак, щоб наявність обставин не викликала сумнівів, він має право висувати контрверсії та шукати можливості отримання нових доказів вже відомих фактичних обставин. Висновок про достатність доказів можна зробити тільки через оцінку кожного окремо доказу, покладеного в основу підозри, і всієї їх сукупності. Оцінка доказів, їх аналіз і зіставлення, усунення суперечностей у показаннях про обставини кримінального правопорушення здійснюються на всій стадії досудового розслідування. Дотримуючись цієї вимоги, прокурор може своєчасно дійти висновку про те, що на основі зібраних доказів встановлені всі ті обставини, які дають підстави для повідомлення особі про підозру, та які необхідно відобразити в ньому, щоб дати правильну кримінально-правову кваліфікацію дій особи.

Фактично це може означати, що прокурор, слідчий повинен зібрати такі докази, щоб кожна обставину, що має значення для провадження, було встановлено не одним доказом, а їх сукупністю, причому будь-який з них відповідав усім вимогам доказів, покладених в основу підозр, мають об'єктивно вказувати на ті фактичні обставини провадження, що стали обґрунтуванням підозри, не будучи спростованими іншим таким самим доказом, і немає інших версій, що інакше пояснюють сутність розслідуваного діяння і винне ставлення до нього притягнутої особи, а також не створено передумов для закриття кримінального провадження.

Наведені об'єктивні критерії визначення достатності доказів можна рекомендувати практично використовувати прокурорам та слідчим під час вирішення питання про повідомлення особі про підозру.

Висновок. Видається за доцільне внесення до чинного кримінального процесуального закону доповнення до ст. 276 КПК України, що визначає достатність доказів для повідомлення особі про підозру як наявність такої їх сукупності, яка приводить прокурора, слідчого до єдино можливого висновку, що вчинила кримінальне правопорушення певна особа, за відсутності обставин, що виключають злочинність і караність діяння, а також можуть спричинити звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

1. Вишневецкий К. В. Исследование доказательств на предварительном следствии и в судебном разбирательстве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / К. В. Вишневецкий. – Волгоград, 2001. 2. Давыдов П. М. Основания привлечения лица в качестве обвиняемого / Давыдов П. М. // Сборник ученых трудов Свердловского юрид. ин-та. – Свердловск, 1977. – Вып. 17. – С. 202–209. 3. Жогин Н. В. Предварительное следствие в советском уголовном процессе / Жогин Н. В., Фаткуллин Ф. Н. – М.: Юрид. лит., 1965. – 367 с. 4. Карнеева Л. М. Внутреннее убеждение и характер выводов следователя / Карнеева Л. М. // Советское государство и право. – 1969. – № 6. 5. Карнеева Л. М. Привлечение к уголовной ответственности. Законность и обоснованность / Карнеева Л. М. – М., 1971. 6. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / за ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. – Х.: Фактор, 2013. – 1072 с. 7. Павлов Н. Е. Процессуальное законодательство и уголовный закон (соотношение и проблемы применения) / Павлов Н. Е. – М., 1999. – С. 24–27. 8. Соловьев А. Б. Обеспечение законности и обоснованности привлечения в качестве обвиняемого по УПК РФ (научно-методич. рекомендации) / Соловьев А. Б., Токарева М. Е., Парфенова М. В. // Прокурорская и следственная практика. – М., 2006. – № 3–4. – С. 130–131. 9. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / Строгович М. С. – М., 1958. – 704 с.